

Na osnovu člana 16. i 61. stav (1) i (2) Zakona o upravi („Službeni glasnik BiH“ broj, 32/09 i 102/09), člana 14. stav (1), člana 15. stav (1) i člana 85. stav (3) Zakona o zrakoplovstvu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 39/09), generalni direktor Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine, donosi

PRAVILNIK

O LETJELICAMA ZA SLOBODNO LETENJE (LSL)

DIO PRVI - OPĆE ODREDBE

Član 1.

(Područje primjene)

Ovim Pravilnikom propisuju se način korištenja letjelica za slobodno letenje (u daljnjem tekstu: LSL), organizacija letenja, pravila letenja i ograničenja, uvjeti koje moraju ispunjavati organizacije koje obavljaju stručno osposobljavanje pilota LSL, stručna sprema, stručna obuka, ispiti, potvrda o obučenosti i ovlaštenja pilota LSL.

Član 2.

(Pojmovi)

(1) Pojmovi koji se upotrebljavaju u ovom Pravilniku imaju sljedeće značenje:

- a) AIP (*Aeronautical Information Publication*): zbornik zrakoplovnih informacija;
- b) FAI (*Fédération Aéronautique Internationale*): Međunarodni aeronautički savez;
- c) *FAI sporting licence*: sportska dozvola Međunarodnog aeronautičkog saveza;
- d) Zrakoplovni savez/udruženje: zrakoplovna sportska organizacija osnovana u skladu sa Zakonom o sportu BiH;
- e) IPPI (*International Pilot Proficiency Identification*): dokaz o međunarodnoj osposobljenosti za pilota LSL;
- f) NOTAM (*Notice to Airman*): obavijest pilotima koja se objavljuje u AIP;
- g) VFR (*Visual Flight Rules*): pravila vizuelnoga letenja;
- h) GPS (*Global Positioning System*): sistem globalnog pozicioniranja pomoću uređaja namijenjenih za satelitsku navigaciju;
- i) Potvrda o obučenosti pilota LSL: isprava kojom se potvrđuje da je imalac *Potvrde o obučenosti* osposobljen za letenje LSL-om;
- j) Letilište: određena kopnena ili vodena površina (uključujući objekte, naprave i opremu), koja je u cjelini ili djelimično namijenjena za slijetanje, uzlijetanje i kretanje zrakoplova;
- k) Lista zrakoplovnih stručnjaka BHDCA: popis stručnih osoba iz zrakoplovnih funkcionalnih oblasti koju donosi BHDCA;

- l) Organizacija za stručno osposobljavanje pilota LSL: centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili pravno lice (stručna organizacija) koju ovlasti BHDCA;
- m) Organizirano letenje sa LSL je:
 - 1) sportsko takmičenje ili priredba;
 - 2) sportsko letenje na kojem učestvuje pet ili više pilota LSL;
 - 3) osposobljavanje u skladu sa programom osposobljavanja.
- n) Ovlaštenje: navod, upisan ili pridružen *Potvrdi o obučenosti pilota LSL*, koji čini njen sastavni dio i kojim se određuju uvjeti, prava ili ograničenja koja se odnose na *Potvrdu o obučenosti*;
- o) Pilot LSL: osoba koja je ovlaštena za upravljanje LSL-om i odgovorna za sigurnost letenja;
- p) Teren: određena površina na kopnu koja zadovoljava uvjete za obavljanje aktivnosti sa LSL;
- r) *Posebno i dodatno ovlaštenje*: navod, upisan ili pridružen *Potvrdi o obučenosti pilota LSL*, koji čini njen sastavni dio, i kojim se određuju posebne uvjeti, prava ili ograničenja, koja se odnose na *Potvrdi o obučenosti*;
- s) Rukovodilac letenja: osoba odgovorna za sigurnu pripremu, organizaciju, izvođenje i rukovođenje letenjem LSL;
- t) Specijalizirana organizacija: organizacija u kojoj su uposleni (ili udruženje koje u svom članstvu ima) stručnjaci čije je područje djelovanja usko povezano sa LSL;
- u) Tandem LSL: zmaj ili paraglajder namijenjen za istovremeno letenje dvije osobe;
- v) Učenik: osoba koja se osposobljava za sticanje *Potvrde o obučenosti pilota LSL*;
- z) Uvjetno zabranjeno područje (*Restricted Area*): dio zračnog prostora Bosne i Hercegovine, utvrđenih dimenzija, iznad određenog područja u kojem se ne smije obavljati zračni saobraćaj, u određeno vrijeme i uz određene uvjete;
- aa) Vrijeme leta LSL: vrijeme od trenutka kada se LSL pokrene radi uzlijetanja do trenutka kada se zaustavi po slijetanju;
- bb) Zabranjeno područje (*Prohibited Area*): dio zračnoga prostora Bosne i Hercegovine utvrđenih dimenzija u kojem je zabranjeno obavljanje zračnoga saobraćaja;
- cc) Zaštićeno područje: područje koje prema posebnim propisima ima poseban status u pogledu zaštite prirodnih ili drugih vrijednosti;
- dd) Zona aerodroma (letilišta): određeni dio zračnoga prostora iznad aerodroma (letilišta) i oko njega;
- ee) Zrakoplov: svaka naprava koja se održava u atmosferi reakcijom zraka, osim reakcije zraka u odnosu na zemljinu površinu;
- ff) PSS sa kolovoznim zastorom: je staza koja je prekrivena asfaltom ili betonom;
- gg) PSS bez kolovoznog zastora: je staza sa travnatom ili stabiliziranom podlogom;
- hh) Prelet LSL: let od tačke A do tačke B koje su međusobno udaljene najmanje 10 km.

Član 3. **(Definicije i podjela LSL)**

- (1) LSL je zrakoplov posebne kategorije, jednostavne konstrukcije, bez motora, kojom pilot upravlja pomoću pokretnih aerodonamičkih površina oko dvije ili tri ose, promjenom položaja težišta i/ili sa komandama na izlaznim krajevima krila i/ili kombinacijom i za koju se ne zahtijeva atest tipa (osim za serijsku proizvodnju).
- (2) LSL mogu biti jednosjedi ili dvosjedi i dijele se na:
- a) Zmaj bez motora (*hang glider*): letjelica, jednosjed ili dvosjed, bez motora:
- 1) polukrute osnovne konstrukcije, kojom se u pravilu upravlja premještanjem težine pilota i koji može pokazati stalnu sposobnost sigurnog uzlijetanja ili slijetanja u uvjetima bez vjetra, koja se može nositi, te kojom se može uzletjeti i sletjeti samo snagom i upotrebom nogu pilota;
 - 2) krute osnovne konstrukcije, kojom se u pravilu upravlja pomoću pokretnih aerodinamičkih površina u najmanje dvije ose, kojim se može uzletjeti i sletjeti samo snagom i upotrebom nogu pilota:
 - koja može pokazati stalnu sposobnost sigurnog uzlijetanja i slijetanja u uvjetima bez vjetra; ili
 - koja ne može pokazati stalnu sposobnost sigurnog uzlijetanja i slijetanja u uvjetima bez vjetra.
- b) Paraglaider (*paraglider*): letjelica, jednosjed ili dvosjed, bez motora, koja nema krutu osnovnu konstrukciju i koja može pokazati stalnu sposobnost sigurnog uzlijetanja i slijetanja u uvjetima bez vjetra, a kojom se aerodinamički upravlja oko sve tri ose pomoću lijeve i desne komande povezane za izlazne krajeve krila, koja se može nositi, te kojom se može uzletjeti i sletjeti samo snagom i upotrebom nogu, a koja nije predviđena za opterećenja izazvana dinamičkim udarom poslije slobodnog pada (npr: iskakanje iz aviona, skok sa litica itd.)
- (3) LSL mogu takođe uzletjeti (ako je to propisano od strane proizvođača) i pomoću motornog vozila, čamca, vitla, aerozaprege i na druge načine.

Član 4. **(Ograničenja za LSL)**

Ograničenja se propisuju tehničkim zahtjevima prilikom izrade i korištenja LSL.

Član 5. **(Uputstvo za letenje i održavanje)**

Proizvođač LSL mora za svaku LSL napraviti uputstvo za letenje i održavanje.

Član 6.
(Namjena LSL)

- (1) LSL se smije upotrebljavati isključivo u skladu sa uputstvom za upotrebu izdatim od strane proizvođača.
- (2) LSL može biti namijenjen za:
 - a) sportsko (rekreativno) letenje;
 - b) takmičenje;
 - c) osposobljivanje;
 - d) akrobatsko letenje.
- (3) Letenje LSL-om za namjene koje nisu navedene u stavu (1) i (2) ovog člana nije dozvoljeno.

Član 7.
(Održavanje LSL)

Vlasnik, odnosno korisnik LSL je odgovoran za održavanje LSL u skladu s uputstvom za letenje i održavanje LSL.

Član 8.
(Osiguranje)

Vlasnik, odnosno korisnik LSL je dužan osigurati se od odgovornosti za štete koje LSL mogu nanijeti trećim licima.

DIO DRUGI - OZNAKE NA LSL I OGRANIČENJA

Član 9.
(Identifikaciona oznaka)

Svaka LSL mora imati identifikacionu oznaku proizvođača.

Član 10.
(Obavještenje o upotrebi LSL)

- (1) Pilot LSL leti sa LSL na vlastitu odgovornost.
- (2) Instruktor letenja mora učenika upozoriti na činjenicu da leti na vlastitu odgovornost.
- (3) Pilot tandema LSL i instruktor letenja LSL-om je dužan licu u tandemu i učeniku predložiti obrazac o riziku (RISK FORM) i isti, koji je potpisan od strane lica ili učenika, pohraniti

prije početka letenja ili školovanja. Ukoliko učenik ili lice u tandemu nisu punoljetni, obrazac o riziku mora potpisati roditelj učenika ili lica, odnosno zakoniti staratelj. Risk form se izdaje na obrascu koji se nalazi u Dodatku 1. ovog Pravilnika.

DIO TREĆI - MINIMALNA OPREMA LSL, PILOTA LSL I DRUGE OSOBE

Član 11. (Oprema LSL)

- (1) Zmaj bez motora mora imati sigurnosne pojaseve koji odgovaraju zahtjevima iz propisa koji reguliraju izradu zmajeva.
- (2) Otpuštanje sigurnosnih pojaseva na LSL-u mora biti omogućeno na što jednostavniji način.
- (3) Za vrijeme letenja piloti LSL moraju sa sobom nositi radiostanicu.
- (4) Radiostanica mora posjedovati važeću dozvolu za radiostanicu izdatu od nadležnog organa.
- (5) Za noćno letenje, LSL i pilot moraju biti kvalifikovani za noćno letenje (opremljeni odgovarajućom opremom, odnosno obučeni za noćno letenje).

Član 12. (Oprema pilota LSL i druge osobe)

- (1) Tokom letenja osobe koje lete LSL-om moraju nositi odgovarajuću zaštitinu kacigu.
- (2) Padobran za spašavanje na LSL je obavezan, osim u slučajevima koji su predviđeni u programu početne obuke pilota LSL.
- (3) Pilot LSL u toku preleta mora da nosi sa sobom i sljedeću opremu:
 - a) sat;
 - b) radiostanicu;
 - c) visinomjer;
 - d) GPS;
 - e) mobilni telefon.
- (4) U toku provođenja obuke iznad jezera i mora, obavezna je upotreba prsluka za spašavanje.

DIO ČETVRTI - AERODROMI, LETILIŠTA I TERENI

Član 13. (Potvrda za korištenje aerodroma)

- (1) LSL mogu provoditi aktivnosti sa aerodroma, letilišta ili terena koji posjeduju važeću Potvrdu o korištenju aerodroma, letilišta ili terena koju je izdala BHDCA.

- (2) Potvrda o korištenju može se izdati licu/operatoru koji ispunjava uvjete za izdavanje u skladu sa Zakonom o zrakoplovstvu BiH („Službeni glasnik BiH”,br.39/09), Pravilnikom o uvjetima i načinu izdavanja potvrde aerodromskog operatora („Službeni glasnik BiH”,br.28/05), Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o uvjetima i načinu izdavanja potvrde aerodromskog operatora („Službeni glasnik BiH”,br.20/11), Pravilnikom o uvjetima i načinu korištenja letilišta („Službeni glasnik BiH”,br 24/07) i Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o uvjetima i načinu korištenja letilišta („Službeni glasnik BiH”,br 82/10).
- (3) Provođenje letačkih aktivnosti sa LSL izvan odobrenih aerodroma, letilišta ili terena može biti dopušteno posebnim odobrenjem BHDCA ili organizacije koju ona ovlasti za to.

DIO PETI - LETENJE LSL I OGRANIČENJA

Član 14.

(Letenje LSL-om)

- (1) U zračnom prostoru BiH LSL mora letjeti u skladu s Pravilnikom o letenju zrakoplova, AIP Bosne i Hercegovine, AIC VFR u B&H i odredbama ovoga Pravilnika.
- (2) LSL-om je dopušteno letjeti:
 - a) prema pravilima vizuelnoga letenja (VFR), tokom dana, u vremenu od pola sata prije izlaska sunca do pola sata nakon zalaska sunca;
 - b) u nekontroliranom zračnom prostoru objavljenom u AIP BiH;
 - c) u zoni aerodroma koji se nalaze u nekontroliranom zračnom prostoru uz prethodno pribavljenu saglasnost operatora aerodroma.
- (3) U kontroliranom zračnom prostoru LSL može letjeti u svrhu zrakoplovnih Priredbi, takmičenja ili drugog letenja samo uz posebno odobrenje i pod posebnim uvjetima za izvođenje letenja.
- (4) Odobrenje za let u kontroliranom zračnom prostoru može se izdati na određeno vrijeme, za određene zrakoplovne priredbe, takmičenja ili letove, i sa određenim ograničenjima.
- (5) Odobrenje izdaje BHDCA uz saglasnost aerodromskog operatora i nadležne službe kontrole zračnog saobraćaja. Procedure, postupke i ostale uvjete za letenje u kontroliranom zračnom prostoru propisuje nadležna kontrola zračnog saobraćaja, a odobrava BHDCA.

Član 15.

(Visine letenja)

- (1) LSL smije letjeti na minimalnoj visini koja je propisana za vizuelno letenje u skladu sa pravilima za letenje, odnosno Pravilnikom o letenju zrakoplova.
- (2) LSL mora letjeti na visinama iznad minimalno sigurne visine. Minimalna sigurna visina je visina koja osigurava da u slučaju slijetanja u nuždi neće doći do nepotrebnog ugrožavanja lica i stvari na zemlji ili vodi.
- (3) LSL ne smije letjeti na visini manjoj od 50 m (150 ft) iznad mostova, cesta, željezničkih pruga, dalekovoda, žičara, antena i sličnih objekata, te skupina ljudi.

Član 16.
(Ograničenja)

- (1) LSL-om je zabranjeno letjeti:
- a) Iznad određenih područja u nekontroliranom zračnom prostoru, koja su proglašena zabranjenom zonom;
 - b) u nepovoljnim meteorološkim uvjetima ;
 - c) u oblacima; za vrijeme magle i padavina;
 - d) na vertikalnoj udaljenosti manjoj od 150 m (500 ft) ispod baze oblaka;
 - e) ispod mostova i sličnih objekata, dalekovoda i antena;
 - f) u termičkom stubu, u cilju obuke, u kojem je vertikalno uzdizanje veće od 4 m/s.
- (2) Privremeno, u određenom vremenu, pod određenim uvjetima, može se zabraniti letenje u uvjetno zabranjenim zonama o čemu se piloti obavještavaju na način uobičajen u zračnom saobraćaju.
- (3) Tokom osposobljavanja, sportskog takmičenja ili javnih priredbi rukovodilac letenja može zabraniti letenje pojedinim licima za koja procijeni da bi mogla ugroziti sigurnost letenja.

Član 17.
(Pravila letenja LSL-om)

- (1) Uzlijetanje:
- a) kod uzlijetanja zračni prostor oko startnog mjesta mora biti slobodan;
 - b) razmak između dvije letjelice i vremenski razmak između dva uzlijetanja sa istog mjesta mora biti takav da garantuje sigurno uzlijetanje.
- (2) Mimoilaženje:
- a) kada dvije letjelice lete na istoj visini jedna prema drugoj, obje letjelice moraju skrenuti udesno, tako da rastojanje između njih mora biti najmanje 50 metara;
 - b) kada dvije letjelice lete na istoj visini jedna prema drugoj, a sa bočne strane im se nalazi padina, prednost ima letjelica kojoj se padina nalazi sa desne strane;
 - c) letjelica kojoj se padina nalazi sa lijeve strane mora skrenuti udesno od padine tako da osigura potrebno rastojanje između njih od najmanje 50 metara.
- (3) Preticanje:
- a) kod preticanja prednost ima sporija letjelica;
 - b) kada letjelica koja leti većom brzinom naiđe, na približno jednakoj visini, na letjelicu koja leti u istom smjeru manjom brzinom smije je preticati, s tim da mora osigurati rastojanje između njih od najmanje 50 metara;
 - c) letjelica ne smije preticati drugu letjelicu u blizini padine ako im se padina nalazi s desne strane u odnosu na smjer letenja;
 - d) ako se padina nalazi s lijeve strane u odnosu na smjer letenja dopušteno je preticati, tako da letjelica koja leti većom brzinom prečiće po desnoj strani letjelicu koja leti manjom brzinom.

(4) Ukrštanje smjerova letenja letjelica:

- a) pod ukrštanjem smjerova letenja letjelica podrazumijeva se da jedna letjelica presijeca putanju druge letjelice pod uglom od 70 do 160 stepeni;
- b) kod ukrštanje smjerova letenja letjelica koje lete na približno jednakoj visini, prednost ima letjelica koja dolazi zdesna u odnosu na drugu letjelicu;
- c) letjelica koja nema prednost mora skrenuti u svoju desnu stranu tako da propusti letjelicu koja ima prednost na udaljenosti od najmanje 50 metara.

(5) Letenje u istom termičkom stubu:

- a) kada više letjelica leti u istom termičkom stubu prednost ima letjelica koja je prva počela kružiti;
- b) letjelice kruže u istom smjeru (lijevo ili desno) u onom smjeru kojim je započela kružiti prva letjelica.

(6) Slijetanje:

- a) kod slijetanja više letjelica, u kraćem vremenskom intervalu, na isto mjesto, prednost ima letjelica koja se nalazi na manjoj visini, osim kada se neka druga letjelica već nalazi u fazi završnog slijetanja, ili u opasnosti.

Član 18.

(Uzlijetanje pomoću uređaja i sredstava za vuču)

- (1) Ako se uzlijetanje letjelice obavlja pomoću uređaja i sredstava za vuču (motorno vozilo, čamac, vitlo, aerezaprega i dr.) lica koje obavljaju takvu vuču moraju imati odgovarajuće Potvrde o obučenosti pilota LSL i posebno ovlaštenje za vuču.
- (2) Piloti letjelica za uzlijetanje vitlom, čamcem, motornim vozilom i aerezapregom moraju imati važeću Potvrdu o obučenosti pilota LSL i u Potvrdi o obučenosti pilota LSL upisano posebno ovlaštenje za vuču.
- (3) Posebno ovlaštenje za rukovanje uređajima i sredstvima za vuču može steći pilot LSL koji je uspješno položio ispit po odobrenom programu za uzlijetanje pomoću uređaja i sredstava za vuču. Posebno ovlaštenje za rukovanje uređajima i sredstvima za vuču (RUV) upisuje se u Potvrdu o obučenosti pilota LSL.
- (4) Minimalni uvjeti za sticanje posebnog ovlaštenja RUV u dijelu praktične obuke su:
 - a) minimalno 15 povlačenja LSL sa pilotom LSL koji ima važeće ovlaštenje instruktora letenja LSL-om;
 - b) minimalno 10 povlačenja pilota LSL koji ima više od 50 sati naleta.

Član 19.

(Takmičenje)

Takmičenja u letenju LSL moraju se odvijati prema odredbama pravilnika kojeg donosi nadležni zrakoplovni savez u skladu sa propisima Međunarodnog aeronautičkog saveza (FAI).

Član 20.
(Rukovodilac letenja)

- (1) Rukovodioca letenja određuje organizator letenja ili operator aerodroma/letilišta/terena.
- (2) Letenje LSL-om radi osposobljavanja, sportskog takmičenja ili javnih priredbi mora nadzirati rukovodilac letenja.
- (3) Za ostala letenja postupci rukovođenja letenjem propisaće se uputstvom o korištenju letilišta/terena, a za provođenje istih odgovoran je operator letilišta/terena.
- (4) Rukovodilac letenja mora imati važeću Potvrdu o obučenosti pilota LSL, a rukovodilac letenja kod praktičnog osposobljavanja i posebno ovlaštenje instruktora letenja LSL-om.
- (5) Za ostala letenja postupci rukovođenja letenjem propisaće se uputstvom o korištenju letilišta/terena, a za provođenje istih odgovoran je operator letilišta/terena.
- (6) Dužnosti rukovodioca letenja tokom praktičnog osposobljavanja su sljedeće:
 - a) prije početka letenja provjeriti meteorološku situaciju i situaciju na terenu ili aerodromu/letilištu;
 - b) odlučiti o početku, prekidu i završetku letenja;
 - c) provjeriti da li su učenici za pilote LSL upisani u evidenciju učenika i da li su opremljeni propisanom opremom;
 - d) održavati red i disciplinu na terenu ili aerodromu/letilištu;
 - e) provjeriti da li pilot LSL posjeduje Potvrdu o obučenosti pilota LSL sa važećim ovlaštenjima;
 - f) zabraniti upotrebu LSL ili opreme koja nije ispravna;
 - g) zabraniti letenje LSL osobi za koju ocijeni da:
 - 1) nije psihički i fizički sposobna letjeti;
 - 2) je pod utjecajem alkohola, droga ili drugih psihoaktivnih sredstava;
 - 3) krši pravila letenja ili na drugi način ugrožava sigurnost letenja.
- (7) Dužnosti rukovodioca letenja tokom sportskog takmičenja ili održavanja javne priredbe su iste kao i one rukovodioca letenja iz stava (6) ovoga člana osim dužnosti navede pod tačkom c).

Član 21.
(Akrobatsko letenje)

- (1) Akrobatsko letenje LSL-om dozvoljava se samo ako je LSL namijenjena i ispitana za akrobatsko letenje i ako je to dozvoljeno uputstvom za upotrebu izdatim od strane proizvođača.
- (2) Pilot LSL smije izvoditi akrobatske letove ako je obučen za akrobatsko letenje.
- (3) Zabranjeno je akrobatsko letenje iznad naselja, cesta, željeznica, žičara, dalekovoda, drugih objekata, te skupina ljudi.
- (4) Akrobatski letovi se moraju izvoditi iznad minimalno sigurne visine, a najmanje na visini od 150 metara iznad tla ili vodene površine.

DIO ŠESTI - STRUČNO OSPOSBLJAVANJE PILOTA LSL

Član 22. (Osposobljavanje)

- (1) Osposobljavanje kandidata za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL i/ili ovlaštenja provodi se prema odobrenim programima osposobljavanja u ovlaštenim organizacijama koje ispunjavaju propisane uvjete.
- (2) Osposobljavanje kandidata za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL i ovlaštenja provodi ovlašteni instruktor letenja LSL u ovlaštenim organizacijama.
- (3) Organizacijama za osposobljavanje, ovlaštenje – odobrenje za rad izdaje BHDCA.

DIO SEDMI - UVJETI KOJE MORAJU ISPUNJAVATI ORGANIZACIJE KOJE OBAVLJAJU STRUČNO OSPOSBLJAVANJE PILOTA LSL

Član 23. (Obuka)

Centar za obuku zrakoplovnog osoblja ili neko drugo pravno lice koje BHDCA ovlasti za obavljanje stručnog osposobljavanja pilota LSL ovlašteni su da sprovode obuku lica za sticanje Potvrde o obučenosti, odnosno, ovlaštenja koja se u tu Potvrdu o obučenosti upisuju, u skladu sa odobrenim priručnikom za obuku.

Član 24. (Uvjeti)

Centar za obuku zrakoplovnog osoblja ili neko drugo pravno lice koje ovlasti BHDCA mora udovoljavati uvjetima u pogledu odgovarajućeg stručnog osoblja, opreme za stručno osposobljavanje i prikladnog okruženja za provođenje teorijskog i praktičnog dijela stručnog osposobljavanja.

Član 25. (Zahtjev za odobrenje za rad organizacije za stručno osposobljavanje)

- (1) Zahtjev za odobrenje za rad organizacije za stručno osposobljavanje podnosi se na obrascu čiji je sadržaj dat u Dodatku 2. ovog Pravilnika.
- (2) Uz zahtjev iz stava (1) ovoga člana moraju se dostaviti sljedeći dokazi:
 - a) akt o osnivanju i unutrašnjoj organizaciji;
 - b) skica prostorije za održavanje teorijske nastave;

- c) popis opreme i učila za provođenje stručnog osposobljavanja (računari, grafoskopi, navigacione karte, video-projektori (ako je primjenjivo) i sl., te bilo koja druga oprema koja se odnosi na sigurnost letenja);
 - d) popis stručne literature koja će se koristiti tokom osposobljavanja;
 - e) spisak i odobrenje za upotrebu - potvrda za aerodrom/letilište/teren na kojem se obavlja stručno osposobljavanje;
 - f) dozvola za rad radiostanice (u zavisnosti od klase zračnog prostora);
 - g) polisa osiguranja za odgovornost za štetu nanесenu trećim licima;
 - h) priručnik za obuku;
 - i) operativni priručnik.
- (3) Sadržaj operativnog priručnika i priručnik za obuku propisan je u Dodatku 3. ovog Pravilnika.

Član 26.

(Izdavanje odobrenja za rad organizaciji za stručno osposobljavanje)

- (1) Nakon ispunjavanja propisanih uvjeta, BHDCA izdaje odobrenje za rad organizaciji za osposobljavanje.
- (2) Odobrenje za rad organizaciji za osposobljavanje izdaje se na rok važnosti od jedne do tri godine. Prvo odobrenje se izdaje na period od jedne godine.
- (3) 30 dana prije isteka važnosti odobrenja za rad, organizacija za osposobljavanje podnosi zahtjev za produženje važnosti odobrenja na obrascu čiji je sadržaj dat u Dodatku 2. ovog Pravilnika i izvještaj o broju kandidata koji su obučeni u periodu važnosti odobrenja za rad po vrsti i tipovima obuke (sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL, ovlaštenja i itd.).
- (4) Odobrena organizacija za osposobljavanje dužna je tražiti saglasnost BHDCA za sve promjene uvjeta na osnovu kojih je odobrenje izdato prije nego što se promjena uključi u sistem osposobljavanja.
- (5) Ako u toku važnosti odobrenja, organizacija za osposobljavanje prestane udovoljavati nekim od uvjeta na osnovu kojih je odobrenje izdato, BHDCA može djelimično ili potpuno poništiti odobrenje.
- (6) Ukoliko se zahtjev za produženje odobrenja za rad podnese po isteku važnosti istog, tada se smatra da je organizacija za osposobljavanje podnijela zahtjev prvi put i provešće se postupak kao za prvo izdavanje odobrenja za rad.
- (7) U slučaju da BHDCA poništi odobrenje za rad organizaciji za osposobljavanje, i ako organizacija za osposobljavanje poslije poništenja odobrenja za rad podnese zahtjev za ponovno dobijanje odobrenja za rad, smatraće se da je zahtjev podnešen prvi put i provest će se postupak za prvo izdavanje odobrenja za rad.

Član 27.
(Registar osposobljavanja)

- (1) BHDCA ili centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili neko drugo pravno lice koje ovlasti BHDCA mora voditi registar osposobljavanja.
- (2) Registar osposobljavanja mora sadržavati najmanje sljedeće podatke:
 - a) lične podatke kandidata;
 - b) podatke o važnosti i kategoriji ljekarskog uvjerenja kandidata;
 - c) lične podatke instruktora koji obavlja stručno osposobljavanje;
 - d) podatke o Potvrdi o obučenosti pilota LSL i ovlaštenju instruktora koji obavlja stručno osposobljavanje.
- (3) Registar osposobljavanja vodi se u papirnom obliku.

Član 28.
(Evidencija)

- (1) Centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili neko drugo pravno lice koje ovlasti BHDCA dužna je osigurati vođenje:
 - a) dnevnih planova osposobljavanja;
 - b) dnevnika letenja;
 - c) evidencije o ugrožavanju sigurnosti, nesrećama i ozbiljnim nezgodama LSL koje su se dogodile tokom osposobljavanja.

Član 29.
(Program osposobljavanja)

Osposobljavanje za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL i/ili ovlaštenja LSL provodi se po programima za stručno osposobljavanje koji moraju biti izrađeni u skladu sa preporučenim međunarodnim normama a koji osiguravaju jednak nivo osposobljavanja i sigurnosti.

Član 30.
(Prostor za izvođenje stručnog osposobljavanja)

Prostor mora biti odgovarajuće veličine primjeren planiranom broju kandidata za osposobljavanje, te prikladan za prikaz opreme koja se koristi u sistemu osposobljavanja, kao nadopuna teorijskoj nastavi.

Član 31.

(Oprema za stručno osposobljavanje)

- (1) Pod opremom za stručno osposobljavanje podrazumijevaju se:
- a) najmanje dva kompletna LSL (za paraglajdere DHV klase 1 ili 1-2, ili drugog odgovarajućeg testa primjerenog za obuku učenika) sa pripadajućim sjedištima i rezervnim padobranima;
 - b) najmanje dva kompleta ostale opreme za obuku kandidata koja uključuju kacige i odgovarajuće radiouređaje (uređaj za radiokomunikaciju);
 - c) najmanje po jedan uređaj za mjerenje brzine vjetra na letilištu/terenu;
 - d) odgovarajuća nastavna učila;
 - e) prijenosni komplet prve pomoći koja uključuje osnovnu opremu za mobilizaciju lomova ekstremiteta;
 - f) mobilne telefone na mjestu i u toku izvođenja praktične obuke;
 - g) navigaciona karta BiH sa ucrtanim zračnim putevima i zabranjenim zonama letenja u razmjeri 1:500 000;
 - h) topografska kartu terena za izvođenje praktičnog dijela stručnog osposobljavanja u razmjeri 1:50 000;
 - i) ažurirani zbornik zrakoplovnih podataka (AIP) i zrakoplovnih informativnih cirkulara (AIC), kao i ostalih važnih obavještenja i informacija koje se odnose na područja u kojima će se izvoditi praktični dio stručnog osposobljavanja.
- (2) Za izvođenje praktičnog dijela osposobljavanja, LSL se moraju upotrebljavati u skladu sa kategorijom i namjenom te moraju biti ispravni u vrijeme izvođenja osposobljavanja.

Član 32.

(Stručno osoblje za osposobljavanje)

- (1) Praktično osposobljavanje kandidata za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL i/ili ovlaštenja mogu obavljati samo imaooci Potvrde o obučenosti pilota LSL s ovlaštenjem instruktora primjerno vrsti osposobljavanja kandidata.
- (2) Instruktor može odrediti jednog ili više pomoćnika u toku obuke, koji će mu, po njegovim instrukcijama, pomagati u provođenju obuke pilota LSL.
- (3) Osoba koja je pomoćnik instruktoru mora imati najmanje Potvrdu o obučenosti pilota LSL.
- (4) Teorijsko osposobljavanje mogu provoditi predavači koji imaju određeno iskustvo u zrakoplovstvu primjerno vrsti obuke koju provodi.
- (5) Broj stručnog osoblja za osposobljavanje mora biti u skladu sa brojem kandidata kako bi se omogućio visoki stepen kvalitete osposobljavanja.
- (6) Broj kandidata u grupi tokom teorijskog osposobljavanja ne smije biti veći od 15, a u praktičnom dijelu odnos broja kandidata prema broju instruktora ne smije preći 6:1.
- (7) Svakom kandidatu koji je završio odobreno osposobljavanje, BHDCA ili centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugo pravno lice koje ovlasti BHDCA izdaje potvrdu o završenom stručnom osposobljavanju čiji izgled i sadržaj će biti sastavni dio odobrenog Operativnog priručnika/Priručnika za obuku organizacije za stručno osposobljavanje.

- (8) Uvjete i minimalne zahtjeve obučenosti pri prelasku kandidata koji se nalaze na obuci iz jedne u drugu organizaciju za stručno osposobljavanje će propisati svaka organizacija u svom Operativnom priručniku.

Član 33.
(Rukovodilac letenja)

- (1) BHDCA ili centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili neko drugo pravno lice koje ovlasti BHDCA dužno je tokom praktičnog dijela osposobljavanja osigurati prisutnost rukovodioca letenja, kao osobe odgovorne za sigurnu pripremu, organizaciju, izvođenje i rukovođenje letenjem LSL-om.
- (2) Rukovodilac letenja mora imati važeću Potvrdu o obučenosti pilota LSL i ovlaštenje instruktora letenja LSL-om.

DIO OSMI - STRUČNO OSPOSABLJAVANJE I STICANJE DOZVOLA I OVLAŠTENJA PILOTA LSL

Član 34.
(Rukovodilac letenja)

- (1) LSL-om smije upravljati osoba koje ima važeću Potvrdu o obučenosti pilota LSL i koja ispunjava propisane zdravstvene uvjete u skladu sa Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti zrakoplovnog osoblja i uvjetima koje mora da ispunjava zdravstvena ustanova ili ovlašteni ljekar za obavljanje ljekarskih pregleda zrakoplovnog osoblja.
- (2) Pilot LSL dužan je sa sobom nositi Potvrdu o obučenosti pilota LSL i ljekarsko uvjerenje iz stava (1) ovog člana u toku provođenja letačkih aktivnosti.
- (3) Pod nadzorom ovlaštenog instruktora, LSL-om može upravljati učenik koji se stručno osposobljava za stjecanje Potvrde o obučenosti pilota LSL ili kandidat koji se osposobljava za stjecanje ovlaštenja i posebnih ovlaštenja ili ovlaštenja za drugu vrstu LSL, u BHDCA ili centru za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili nekom drugom pravnom licu koje ovlasti BHDCA.
- (4) Piloti LSL su:
- a) Piloti paraglajdera (PG) ;
 - b) Piloti zrnaja bez motora (HG).

Član 35.
(Uvjeti za stručno osposobljavanje)

- (1) Lice koja se osposobljava za pilota LSL mora:

- a) biti starije od 15 godina, s tim da maloljetna lica tj. lica mlađa od 18 godina koja se žele osposobljavati za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL moraju imati ovjerenu pismenu saglasnost oba roditelja ili staratelja;
 - b) posjedovati dokaz o zdravstvenoj sposobnosti u skladu s uvjetima koji su propisani Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti zrakoplovnog osoblja i uvjetima koje mora da ispunjava zdravstvena ustanova ili ovlašteni ljekar za obavljanje ljekarskih pregleda zrakoplovnog osoblja;
 - c) biti upisano u knjigu Registra učenika pri ovlaštenju BHDCA ili centara za obuku zrakoplovnog osoblja ili nekog drugog pravnog lica koje ovlasti BHDCA za osposobljavanje pilota LSL.
- (2) Osposobljavanje za pilote LSL mora se izvoditi po programu osposobljavanja za letenje LSL-om kojeg odobrava BHDCA.
- (3) Program osposobljavanja mora biti izrađen u skladu s preporučenim međunarodnim normama i osiguravati jednak nivo osposobljavanja i sigurnosti.

Član 36.

(Uvjeti za polaganje ispita za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL)

- (1) Pismenu prijavu za polaganje ispita za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL i/ili ovlaštenja i posebnih ovlaštenja kandidat podnosi organizaciji za stručno osposobljavanje pilota LSL u kojoj je obavljeno stručno osposobljavanje. Pismena prijava se podnosi i kad se polaže popravni ispit.
- (2) Ispit za sticanje Potvrde o obučenosti LSL može polagati lice koje uz prijavu za polaganje ispita dostavi sljedeće dokaze:
- a) dokaz o naletu, u skladu s odobrenim programom stručnog osposobljavanja;
 - b) najmanje 40 uspješnih letova i ukupno 10 sati letenja;
 - c) uzlijetanja s najmanje 3 različita terena (različita uzletišta i sletišta);
 - d) potvrdu organizacije u kojoj je obavljeno stručno osposobljavanje, o završenoj teorijskoj i praktičnoj obuci;
 - e) važeće ljekarsko uvjerenje.
- (3) Ispitu za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL ne smije pristupiti lice mlađe od 16 godina.

Član 37.

(Informacije o ispitu)

- (1) Kandidat koji ispunjava uvjete za polaganje ispita mora biti obaviješten od strane BHDCA ili centra za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugog pravnog lica koje ovlasti BHDCA, o danu i mjestu polaganja ispita, u roku od 30 dana od dana prijema prijave za polaganje ispita.
- (2) Dan polaganja ispita ne može biti određen u roku kraćem od 15 dana od dana prijema obavještenja, osim ako kandidat izričito ne zatraži da ispit polaže prije tog roka.

Član 38.

(Utvrđivanje stručne sposobnosti)

- (1) Ispit za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL ili posebnih ovlaštenja obavlja se pred ispitnom komisijom koju formira odobren centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugo pravno lice koje ovlasti BHDCA ili BHDCA, sa Liste zrakoplovnih stručnjaka centra za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugog pravnog lica odobrenog za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja.
- (2) Ispitna komisija sastoji se od najmanje tri člana.
- (3) Praktični dio ispita provodi lice (član komisije) koje ima važeću dozvolu LSL i ovlaštenje instruktora letenja LSL-om, a koje, po pravilu, nije učestvovalo u praktičnoj obuci kandidata.

Član 39.

Ispiti za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL

- (1) Ispit za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL sastoji se od teorijskog i praktičnog dijela.
- (2) Teorijski dio ispita za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL obuhvata sljedeće predmete:
 - a) zrakoplovni propisi;
 - b) ljudske mogućnosti i ograničenja;
 - c) zrakoplovna meteorologija;
 - d) teorija letenja (osnovi aerodinamike, osnovi mehanike leta i osnovi stabilnosti i upravljivosti);
 - e) tehnika letenja LSL;
 - f) vanredni postupci sa LSL;
 - g) zrakoplovna navigacija.
- (3) Imalac važeće dozvole privatnog, profesionalnog ili saobraćajnog pilota aviona ili helikoptera, ili sportskog pilota ultralakih zrakoplova ili pilota jedrilice ili sportskog padobranca, za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL oslobođen je polaganja teorijskog dijela ispita, osim predmeta pod tačkom d), e) i f) stava (2) ovog člana.
- (4) Imalac važeće dozvole kontrolora zračnog saobraćaja, za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL, oslobođen je polaganja teorijskog dijela ispita, osim predmeta pod tačkom b), d), e) i f) stava (2) ovog člana.
- (5) Provjera teorijskog znanja obavlja se pismenim putem. Uspješno položenim predmetom smatra se onaj koji je položen sa najmanje 75% tačnih odgovora, osim predmeta pod tačkom f) stav (2) ovog člana, gdje je potrebno 90% tačnih odgovora.

Član 40.

(Praktični i teorijski dio ispita)

- (1) Nakon uspješno položenog teorijskog dijela ispita kandidat polaže praktični dio ispita.
- (2) Praktični dio ispita sastoji se od provjere stručne sposobnosti i vještine za sigurno upravljanje LSL-om u skladu sa propisanom listom provjere za LSL.
- (3) Kandidatu koji ne položi praktični dio ispita priznaje se položen teorijski dio ispita ako ponovo polaže praktični dio ispita.

Član 41.

(Ovlaštenja i posebna ovlaštenja)

- (1) Pilot LSL može steći sljedeća ovlaštenja:
 - a) ovlaštenje instruktora letenja LSL-om ((FI) LSL);
 - b) ovlaštenje pilota tandema LSL (PT).
- (2) Osim ovlaštenja iz stava (1) ovog člana, pilot LSL može steći i posebna ovlaštenja i to:
 - a) posebno ovlaštenje za rukovanje uređajima i sredstavima za vuču - RUV;
 - b) ostala posebna ovlaštenja koja se mogu steći u skladu sa programom osposobljavanja.
- (3) Ovlaštenje i posebna ovlaštenja se upisuju u za to predviđene rubrike u Potvrdu o obučenosti pilota LSL.
- (4) Za sticanje ovlaštenja i posebnih ovlaštenja kandidat mora udovoljavati propisanim uvjetima i položiti ispit prema odobrenom programu osposobljavanja.

Član 42.

Sticanje ovlaštenja instruktora letenja LSL ((FI) LSL)

- (1) Kandidat za polaganje ispita za sticanje ovlaštenja instruktora letenja LSL-om mora ispunjavati sljedeće uvjete:
 - a) imati najmanje osamnaest godina;
 - b) mora najmanje dvije godine posjedovati Potvrdu o obučenosti pilota LSL;
 - c) mora imati nalet od najmanje 100 sati letenja na LSL;
 - d) mora obaviti uzlijetanje s najmanje 5 različitih terena;
 - e) mora obaviti najmanje 10 različitih preleta od kojih bar dva moraju biti duži od 20 km;
 - f) mora završiti teorijsku i praktičnu obuku u skladu sa odobrenim programom stručnog osposobljavanja;
 - g) mora imati najmanje srednju stručnu spremu (SSS).
- (2) Uz prijavu za polaganje ispita kandidat za sticanje ovlaštenja instruktora letenja LSL-om treba priložiti i sljedeće:

- a) potvrdu ovlaštene organizacije u kojoj je obavljeno stručno osposobljavanje, o završenoj teorijskoj i praktičnoj obuci;
- b) izjavu instruktora letenja LSL-om da je kandidat osposobljen za ispit.

Član 43.

(Teorijski dio ispita instruktora letenja LSL)

- (1) Teorijski dio ispita za sticanje ovlaštenja instruktora letenja LSL obuhvata:
 - a) teorija letenja (aerodinamike i mehanike letenja i stabilnosti i upravljivosti);
 - b) tehnika letenja LSL;
 - c) zrakoplovnu meteorologiju;
 - d) vanredni postupci;
 - e) zrakoplovni propisi;
 - f) ljudske mogućnosti i ograničenja;
 - g) prva pomoć;
 - h) zrakoplovna navigacija;
 - i) metodiku nastave i obuke u letenju;
 - j) poznavanje konstrukcije i materijala od kojih se izrađuje LSL.
- (2) Provjera teorijskog znanja obavlja se pismenim putem.
- (3) Uspješno položenim predmetom smatra se onaj koji je položen sa najmanje 75% tačnih odgovora, osim predmeta iz tačke d) stava (1) ovog člana, gde je potrebno 90% tačnih odgovora.
- (4) Lica koja već posjeduju ovlaštenje instruktora letenja na avionima, helikopterima, jedrilicama, ultralakim zrakoplovima i instruktora padobranstva, za sticanje ovlaštenja instruktora letenja LSL-om iz teorijskog dijela ispita polažu predmete iz tačke a), b), d) i j) stava (1) ovog člana.
- (5) Lica koja već posjeduju ovlaštenje instruktora kontrolora zračnog prometa iz teorijskog dijela ispita polaže sve predmete iz stava (1) ovog člana osim predmeta pod tačkom h).
- (6) Praktičnom dijelu ispita može pristupiti kandidat koji položi teorijski dio ispita.
- (7) Praktični dio ispita za sticanje ovlaštenja instruktora letenja LSL-om obuhvata izradu metodičke pripreme časa i održavanje praktičnog (pokaznog) časa na datu temu.
- (8) Kandidatu koji je položio ispit za sticanje ovlaštenja instruktora letenja LSL-om izdaje se potvrda o položenom ispitu i rješenje o stažiranju koje se izdaje na period od 12 mjeseci. U tom periodu kandidat mora u svojstvu pripravnika za instruktora, a pod nadzorom instruktora mentora, obučiti najmanje tri kandidata za Potvrdu o obučenosti pilota LSL i nadzirati najmanje 15 časova samostalnog letenja kandidata, odnosno učenika pilota LSL.
- (9) Za upis ovlaštenja instruktora letenja LSL-om u dozvolu pilota LSL potrebno je priložiti potvrdu ovlaštene organizacije u kojoj je obavljeno stručno osposobljavanje, da je u svojstvu pripravnika za instruktora lice obučilo najmanje tri kandidata za dozvolu pilota LSL i nadziralo najmanje 15 samostalnih letova kandidata, odnosno učenika pilota LSL (uz ovjeru instruktora mentora).

Član 44.

Sticanje ovlaštenja za pilota tandem LSL (PT)

- (1) Kandidat za polaganje ispita za sticanje ovlaštenja za pilota tandem LSL mora ispunjavati sljedeće uvjete:
 - a) imati najmanje 18 godina;
 - b) mora najmanje dvije godine posjedovati dozvolu pilota LSL;
 - c) mora imati nalet od najmanje 50 sati letenja LSL-om;
 - d) mora završiti teorijsku i praktičnu obuku u ovlaštenoj organizaciji za stručno osposobljavanje.

Član 45.

(Praktična obuka za sticanje ovlaštenja za pilota tandem LSL (PT))

- (1) Minimalni uvjeti za sticanje posebnog ovlaštenja za pilota tandem LSL u toku praktičnog osposobljavanja su:
 - a) minimalno 5 uzlijetanja sa instruktorom letenja LSL u ulozi putnika;
 - b) minimalno 10 uzlijetanja sa pilotom LSL u ulozi pilota tandem LSL.
- (2) Uz prijavu za polaganje ispita kandidat za sticanje posebnog ovlaštenja za pilota tandem LSL treba priložiti i sljedeće:
 - a) potvrdu ovlaštene organizacije u kojoj je obavljeno osposobljavanje, o završenoj teorijskoj i praktičnoj obuci;
 - b) potvrdu instruktora letenja LSL da je kandidat osposobljen za ispit.
- (3) Praktični dio ispita za pilota tandem LSL obuhvata ispitni let, koji se obavlja prema programu osposobljavanja za pilota tandem LSL u skladu sa propisanom listom provjere.

Član 46.

(Sticanje posebnih ovlaštenja LSL)

- (1) Uz prijavu za polaganje ispita kandidat za sticanje posebnih ovlaštenja LSL treba priložiti i sljedeće:
 - a) potvrdu ovlaštene organizacije u kojoj je obavljeno stručno osposobljavanje, o završenoj teorijskoj i praktičnoj obuci;
 - b) potvrdu instruktora letenja LSL-om da je kandidat osposobljen za ispit.
- (2) Teorijski i praktični dio ispita za posebna ovlaštenja se obavlja prema programu osposobljavanja za posebna ovlaštenja LSL u skladu sa propisanom listom provjere.

Član 47.
(Popravni ispit)

- (1) Kandidat koji na teorijskom delu ispita za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL i ovlaštenja LSL ne položi dva predmeta, može polagati popravni ispit u roku koji ne može biti kraći od 15 dana, niti duži od 60 dana od dana kad mu je saopšteno da nije položio te predmete.
- (2) Ako kandidat ne položi više od dva predmeta, može ponovo da polaže ispit iz svih predmeta, u roku koji ne može biti kraći od 30 dana od dana kad mu je saopšteno da nije položio ispit.
- (3) Kandidatu koji ne položi praktični dio ispita priznaje se položen teorijski dio ispita ako ponovo polaže ispit.

Član 48.
(Ocjena kandidata)

- (1) Komisija za polaganje ispita ocjenjuje cjelokupan uspjeh kandidata na ispitu ocjenom "položio" ili "nije položio".

Član 49.
(Potvrdu o obučenosti pilota LSL)

- (1) Na zahtjev lica koje položi ispit ili kome ističe ovlaštenje iz potvrde, potvrdu izdaje i produžava centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugo pravno lice koje ovlasti BHDCA prema uvjetima definiranim u Dodatku 4. ovog Pravilnika, odnosno BHDCA.
- (2) Uz zahtjev za izdavanje Potvrde o obučenosti pilota LSL/ovlaštenja podnosilac mora priložiti:
 - a) dokaz o položenom ispitu;
 - b) dokaz o zdravstvenoj sposobnosti (odgovarajuće ljekarsko uvjerenje);
 - c) 2 fotografije (za prvo izdavanje Potvrde o obučenosti pilota LSL);
 - d) ostalu dokumentaciju predviđenu ovim Pravilnikom.
- (3) Sadržaj potvrde o obučenosti pilota LSL izdaje se na obrascu koji se nalazi u Dodatku 5. ovog Pravilnika.

Član 50.
(Prava na osnovu Potvrde o obučenosti pilota LSL)

- (1) Na osnovu Potvrde o obučenosti pilot LSL:
 - a) leti samostalno danju u VFR uvjetima, sa LSL za koju je obučen;
 - b) učestvuje na zrakoplovnim priredbama i takmičenjima;

c) vrši akrobacije ako je za to obučen.

Član 51.

(Ovlaštenje instruktora letenja LSL-om)

- (1) Na osnovu stečenog ovlaštenja instruktor letenja LSL-om može da:
 - a) vrši obuku kandidata za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL;
 - b) vrši obuku kandidata za sticanje ovlaštenja za određenu vrstu LSL;
 - c) vrši obuku kandidata za sticanje ovlaštenja pilota tandem LSL, ako posjeduje ovlaštenje pilota tandem LSL;
 - d) vrši obuku kandidata za sticanje ovlaštenja instruktora letenja LSL-om;
 - e) vrši obuku kandidata za posebna ovlaštenja, ako ima upisana ta ovlaštenja;
 - f) vrši provjeravanje stručnosti pilota LSL;
 - g) vrši provjeru u letu LSL serijske izrade poslije sklapanja i izvršenih radova;
 - h) vrši dužnost rukovodioca letenja LSL-om;
 - i) vrši provjere u letu i na zemlji radi produžavanja ovlaštenja i posebnih ovlaštenja pilota LSL.

Član 52.

(Važnost Potvrde o obučenosti pilota LSL i ovlaštenja)

- (1) Potvrde o obučenosti pilota LSL se izdaje na neograničeni period.
- (2) Važenje Potvrde o obučenosti pilota LSL je određeno važenjem upisanih ovlaštenja i ljekarskog uvjerenja.
- (3) BHDCA ili centar za obuku zrakoplovnog osoblja ili neko drugo pravno lice koje ovlasti BHDCA može Potvrdu o obučenosti pilota LSL ponovo izdati:
 - a) nakon prvog izdavanja ili obnove ovlaštenja;
 - b) kad su u Potvrdi o obučenosti pilota LSL popunjene određene rubrike i nema više mjesta za upis;
 - c) iz bilo kog administrativnog razloga;
 - d) prema diskrecionom pravu BHDCA ili centra za obuku zrakoplovnog osoblja ili nekog drugog pravnog lica koje ovlasti BHDCA prilikom produženja važnosti ovlaštenja.
- (4) BHDCA ili centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugo pravno lice koje ovlasti BHDCA, za stručno osposobljavanje prilikom ponovnog izdavanja Potvrde o obučenosti pilota LSL, će važeća ovlaštenja prenijeti u novi obrazac Potvrde o obučenosti pilota LSL.
- (5) Imalac Potvrde o obučenosti pilota LSL mora podnijeti zahtjev BHDCA ili centru za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugom pravnom licu koje ovlasti BHDCA za ponovno izdavanje Potvrde o obučenosti pilota LSL.
- (6) Ovlaštenje za određenu vrstu LSL (piloti zmaja bez motora, piloti paraglajdera) se izdaje, odnosno produžava na period od dvije godine.

- (7) Ovlaštenja i posebna ovlaštenja se izdaju, odnosno produžavaju na period od tri godine.
- (8) Podnosilac zahtjeva za produženje ovlaštenja i posebnog ovlaštenja, zahtjev za redovno produženje mora podnijeti BHDCA ili centru za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugom pravnom licu koje ovlasti BHDCA najkasnije sedam dana prije isteka važnosti, i treba uz zahtjev priložiti:
- a) za produženje važnosti ovlaštenja za određenu vrstu LSL (piloti zmaja bez motora, piloti paraglajdera) i ovlaštenja pilota tandem LSL (PT) dokaz o naletu:
 - 1) u vrijeme važnosti ovlaštenja, od najmanje 10 sati, od čega najmanje 5 sati letenja u toku 12 mjeseci prije isteka važnosti ovlaštenja;
 - 2) dokaz o provjeri stručnosti koje je izvršio instruktor LSL i priložiti listu provjere u letu (provjera treba biti izvršena u periodu ne dužem od 45 dana od dana isticanja ovlaštenja).
 - b) za produženje važnosti ovlaštenja instruktora LSL ((FI) LSL) treba priložiti listu kandidata koje je obučio unutar perioda važenja ovlaštenja (FI) LSL i/ili dokaz da je (FI) LSL izvršio dvije provjere stručnosti pilota LSL koji su produžavali ovlaštenje za određenu vrstu LSL ili ovlaštenja pilota tandem LSL;
 - c) za produženje važnosti posebnog ovlaštenja - RUV i posebnog ovlaštenja iz člana 50, stav (2), tačka a) priložiti dokaz o provjeri stručnosti koje je izvršio instruktor LSL i priložiti listu provjere (provjera treba biti izvršena u periodu ne dužem od 45 dana od dana isticanja posebnog ovlaštenja);
 - d) važeće ljekarsko uvjerenje.

Član 53. **(Produženje ovlaštenja)**

- (1) Podnosilac zahtjeva za produženje ovlaštenja po isteku njihovog roka važenja treba uz zahtjev priložiti:
- a) do dvanaest mjeseci:
 - 1) važeće ljekarsko uvjerenje;
 - 2) dokaz o broju časova letenja koji ne može biti manji od pet časova i dokaz o provjeri stručne sposobnosti koju je izvršio ovlašteni instruktor LSL (poznavanje eksploatacije LSL, prinudnih postupaka i provjera u letu - lista provjere u letu) (za ovlaštenje za određenu vrstu LSL i ovlaštenja pilota tandem LSL);
 - 3) održati praktični pokazni čas na zadatu temu i pod nadzorom instruktora mentora obučiti minimalno jednog kandidata za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL i/ili provesti jednu provjeru stručnosti pilota LSL koji produžavaju ovlaštenje za određenu vrstu LSL ili ovlaštenja pilota tandem LSL (za ovlaštenje (FI) LSL).
 - b) poslije dvanaest mjeseci:
 - 1) važeće ljekarsko uvjerenje;
 - 2) potvrdu da je obavio obnavljanje teorijskog znanja u ovlaštenoj organizaciji za osposobljavanje pilota LSL za određenu vrstu LSL, ovlaštenja i posebna ovlaštenja, dokaz o provjeri stručne sposobnosti koju je izvršila komisija ovlaštene organizacije za osposobljavanje pilota LSL (poznavanje eksploatacije LSL, prinudnih postupaka i provjera u letu - lista provjere u

letu i dokaz o naletu prije podnošenja zahtjeva za produženje ovlaštenja, koji ne može biti manji od deset časova (za ovlaštenje za određenu vrstu LSL i ovlaštenja pilota tandema LSL);

- 3) održati praktični pokazni čas na zadatu temu i pod nadzorom instruktora mentora obučiti minimalno dva kandidata za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL i/ili provesti dvije provjere stručnosti pilota LSL koji produžavaju ovlaštenje za određenu vrstu LSL ili ovlaštenja pilota tandema LSL (za ovlaštenje (FI) LSL).

Član 54.

(Evidencija Potvrda o obučenosti pilota LSL i ovlaštenja)

- (1) Evidenciju izdatih Potvrda o obučenosti pilota LSL, ovlaštenja i posebnih ovlaštenja, te produžavanje važnosti istih ovlaštenja vodi BHDCA i centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugo pravno lice koje ovlasti BHDCA.
- (2) BHDCA i centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugo pravno lice koje ovlasti BHDCA na primjeren način objavljuje popis imalaca Potvrda o obučenosti pilota LSL sa pripadajućim ovlaštenjima i posebnim ovlaštenjima.
- (3) Dosijei nosilaca Potvrda o obučenosti pilota LSL koji se nalaze u BHDCA ili centru za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili kod drugog pravnog lica koje ovlasti BHDCA mogu se prenijeti na zahtjev druge ovlaštene organizacije za osposobljavanje, ako nosilac Potvrde o obučenosti pilota LSL želi da ostvaruje svoja prava u drugoj organizaciji za osposobljavanje pilota LSL.

Član 55.

(Knjižica letenja)

- (1) Pilot LSL i učenik za pilota LSL upisuje svoje letenje u knjižicu letenja.
- (2) Za vjerodostojnost upisa letenja u knjižicu letenja odgovoran je pilot LSL, odnosno instruktor letenja LSL-om.
- (3) Učeniku za pilota LSL upisani nalet mora potvrditi instruktor letenja LSL-om, odnosno ovlaštena organizacija za osposobljavanje.
- (4) Pilotu LSL upisani nalet potvrđuje nadležno udruženje (aeroklub i sl.) ili ovlaštena organizacija za osposobljavanje u okviru koje organizira letenje.
- (5) Izgled i sadržaj knjižice letenja propisuje BHDCA.
- (6) Knjižica letenja treba da sadrži:
 - a) datum;
 - b) lokaciju;
 - c) vrijeme poletanja;
 - d) vrijeme slijetanja;
 - e) ulogu;
 - f) rutu;
 - g) napomenu.

Član 56.

(Priznavanje stranih Potvrda o obučenosti/dozvola)

- (1) LSL-om u BiH mogu upravljati strani državljani:
 - a) ako posjeduju važeću Potvrdu o obučenosti/dozvola pilota LSL, koje im je izdalo nadležno tijelo države iz koje dolaze;
 - b) druge punoljetne osobe pod nadzorom instruktora letenja LSL-om u toku provođenja obuke.
- (2) Instruktori letenja LSL-om, koji su strani državljani, mogu provoditi osposobljavanje kandidata za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL u BiH ukoliko su prihvatljivi za organizaciju za osposobljavanje pilota LSL uz usaglašavanje za operativnim priručnikom centra.
- (3) BiH državljaninu, na osnovu važeće Potvrde o obučenosti pilota LSL/dozvole izdate u inostranstvu od nadležne ili ovlaštene institucije, BHDCA ili centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugo pravno lice koje ovlasti BHDCA izdaće Potvrdu o obučenosti pilota LSL sa ovlaštenjima iz člana 50. ovog Pravilnika ukoliko ista odgovaraju, a nakon provedenog ispita iz poznavanja zrakoplovnih propisa BiH.
- (4) Na nosioce dvojnih državljanstava čije stalno mjesto boravka nije u BiH, a posjeduju Potvrdu o obučenosti pilota LSL/dozvolu druge države, primjenjuju se odredbe stava (1) i (2) ovog člana.

Član 57.

(Zdravstvena sposobnost)

Preglede radi utvrđivanja zdravstvene sposobnosti kandidata za sticanje Potvrde o obučenosti pilota LSL obavljaju centri zrakoplovne medicine ili ovlašteni ljekari zrakoplovne medicine u skladu s odredbama Pravilnika o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti zrakoplovnog osoblja i uvjetima koje mora da ispunjava zdravstvena ustanova ili ovlašteni ljekar za obavljanje ljekarskih pregleda zrakoplovnog osoblja.

DIO DEVETI - ISTRAŽIVANJE NESREĆA, INCIDENATA I IZVJEŠTAVANJE

Član 58.

(Istraživanje nesreća i ozbiljnijih nezgoda)

Istraživanje incidenata i nesreća se obavlja u skladu sa Pravilnikom za istraživanje zrakoplovnih incidenata i nesreća ("Službeni glasnik BiH", br.44/04).

Član 59.

(Izveštavanje o ugrožavanju sigurnosti i nesrećama)

Izveštavanje o ugrožavanju sigurnosti i nesrećama u kojima su učestvovali LSL obavlja se po postupku i na način propisan u Pravilniku o izvještavanju o događajima ("Službeni glasnik BiH", br. 12/06).

DIO DESETI - TROŠKOVI POJEDINIH POSTUPAKA

Član 60.

(Plaćanje naknade)

- (1) Za izdavanje potvrda za odobrenja aerodroma/letilišta/terena i upis istih u registar, a u svrhu provođenja administrativnog postupka, te drugih radnji koje na zahtjev stranke provodi BHDCA, u skladu s odredbama ovoga Pravilnika plaća se naknada.
- (2) Visine naknada iz stava (1) ovoga člana biće utvrđene posebnim propisom.

DIO JEDANAESTI - PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 61.

(Prelazni period)

Danom stupanja na snagu ovog Pravilnika prestaju da važe odredbe Pravilnika o zmajarstvu ("Službeni list SFRJ" broj 17/87, 57/90, 59/91) u dijelu koji se odnosi na zmajeve bez motornog pogona i Pravilnik o letjelicama za slobodno letenje (LSL) („Službeni glasnik BiH“, broj 59/08).

Član 62.

(Stupanje na snagu)

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj: 1-3-02-1058-1/12

Banja Luka, 26. juli 2012. godine

Generalni direktor

Đorđe Ratkovića, s.r.

Dodatak 1.

OBRAZAC O RIZIKU (RISK FORM)

Na osnovu člana_____ Pravilnika o letjelicama za slobodno letenje svojim potpisom na ovom obrascu izjavljujem da sam:

A) Kao učenik za pilota LSL:

upoznat/a sa svim potencijalnim opasnostima i rizicima koji mogu nastati korištenjem LSL u svrhu letenja, te da prihvatam činjenicu da LSL-om letim na vlastitu odgovornost.

Ovom izjavom odustajem od bilo kakvih potraživanja i/ili odštetnih zahtjeva prema organizaciji za osposobljavanje ili instruktoru LSL, koji bi bili posljedica eventualnog udesa nastalog korištenjem LSL u svrhu letenja u toku obuke.

U _____ dana _____ sati _____ potpis _____

B) Kao putnik u tandem paraglajderu :

upoznat/a sa svim potencijalnim opasnostima i rizicima koje mogu nastati korištenjem LSL u svrhu letenja u tandemu, te da prihvatam činjenicu da LSL-om letim na vlastitu odgovornost.

Ovom izjavom odustajem od bilo kakvih potraživanja i/ili odštetnih zahtjeva prema organizaciji za osposobljavanje ili tandemu pilota koji bi bili posljedica eventualnog udesa nastalog korištenjem LSL u svrhu tandem letenja.

U _____ dana _____ sati _____ potpis _____

C) Kao roditelj ili staratelj maloljetnog učenika za pilota ili maloljetnog putnika u tandem LSL-u:

upoznat/a sa svim potencijalnim opasnostima i rizicima koje mogu nastati korištenjem LSL u svrhu obuke ili letenja u tandemu (nepotrebno precrtati), te da prihvatam činjenicu da će moje maloljetno dijete _____(ime i prezime) LSL-om letjeti na vlastitu i odgovornost mene kao roditelja.

Ovom izjavom odustajem od bilo kakvih potraživanja i/ili odštetnih zahtjeva prema organizaciji za osposobljavanje ili tandemu pilota koji bi bili posljedica eventualnog udesa nastalog korištenjem LSL u svrhu obuke ili tandem letenja.(nepotrebno precrtati)

U _____ dana _____ sati _____Ovjeren potpis roditelja ili zakonskog staratelja _____

Dodatak 2.

ZAHTJEV ZA IZDAVANJE ODOBRENJA ZA RAD ORGANIZACIJAMA ZA OSPOSOBLJAVANJE ZRAKOPLOVNOG OSOBLJA NA LETJELICAMA ZA SLOBODNO LETENJE

APPLICATION FORM FOR REGISTRATION OF A FACILITY FOR HANG GLIDER / PARAGLIDER FLYING (REGISTERED FACILITY – RF)

0. VRSTA ZAHTJEVA / <i>Application type</i>
(1) Izdavanje odobrenja / <i>Initial Issue</i>
(2) Izmjena odobrenja / <i>Amendment</i> <ul style="list-style-type: none">a) Organizacija – <i>Upravljanje / Organization – Management</i>b) Zrakoplovi / <i>Aircraft fleet</i>c) Vrsta obuke / <i>Type of training</i>d) Promjena podataka / <i>Amendment</i>
(3) Produženje odobrenja / <i>Revalidation</i>
(4) Obnova odobrenja / <i>Renewal</i>

1. PODACI O ORGANIZACIJI/ <i>Applicant</i>	
Naziv organizacije / <i>Name of RF</i>	Adresa organizacije / <i>Address</i>
Broj telefona i faksa / <i>Phone and Fax number</i>	E-mail i internet adresa / <i>E-mail and web page</i>
Tel:	
Faks:	
Ime vlasnika / <i>Owner</i>	Adresa vlasnika (ako je različita od gore navedene)/ <i>Address (if different from above)</i>
Broj odobrenja za rad / <i>Certificate No</i>	Ime i prezime rukovodioca organizacije / <i>RF Manager</i>

2. KATEGORIJA VLASNIŠTVA		
Privatni klub / <i>Club</i> ☐	d.o.o.. ☐	Obrazovna ustanova / <i>School</i> ☐
Dio odobrenog FTO / <i>Part FTO</i> ☐	Drugo / <i>Other</i> ☐ _____	

3. DATUM PLANIRANOG POČETKA RADA/ <i>Date of intended commencement of operations</i>
--

--

4. IZJAVA O TOME DA LI ĆE ORGANIZACIJA RADITI BEZ PREKIDA ILI POVREMENO
Statement on whether your facility intends to operate full or part time

--

5. AERODROMI (LETITLIŠTA I TERENI) NA KOJIMA SE PROVODI OBUKA /
Aerodromes from which training operations are to be conducted

Naziv aerodroma, letilišta ili terena / <i>Name of aerodrome</i>	Adresa aerodroma, letilišta ili terena, broj telefona i faksa / <i>Address of aerodrome, phone and fax number</i>
Naziv aerodromskog operatora (letilišta ili terena) / <i>Name of aerodrome operator</i>	Broj potvrde za aerodrom, letilište ili teren / <i>Certificate No</i> Adresa aerodromskog operatora, broj telefona i faksa / <i>Address of aerodrome operator, phone and fax number</i>
Naziv aerodroma, letilišta ili terena / <i>Name of aerodrome</i>	Adresa aerodroma, letilišta ili terena, broj telefona i faksa / <i>Address of aerodrome, phone and fax number</i>
Naziv aerodromskog operatora (letilišta ili terena) / <i>Name of aerodrome operator</i>	Broj potvrde za aerodrom, letilište ili teren / <i>Certificate No</i> Adresa aerodromskog operatora, broj telefona i faksa / <i>Address of aerodrome operator, phone and fax number</i>
Naziv aerodroma, letilišta ili terena / <i>Name of aerodrome</i>	Adresa aerodroma, letilišta ili terena, broj telefona i faksa / <i>Address of aerodrome, phone and fax number</i>
Naziv aerodromskog operatora (letilišta ili terena) / <i>Name of aerodrome operator</i>	Broj potvrde za aerodrom, letilište ili teren / <i>Certificate No</i> Adresa aerodromskog operatora, broj telefona i faksa / <i>Address of aerodrome operator, phone and fax number</i>

6. VRSTA OBUKE KOJA ĆE SE PROVODITI U ORGANIZACIJI /

Type of training to be conducted by the RF (označite ili izbrišite prema potrebi)

☐ Teorijska i letačka obuka za HG /	☐ Ovlaštenje instruktora letenja na: <i>Flight instructor for:</i>
--	--

Theoretical and flight instruction for HG	
☐ Teorijska i letačka obuka za PG / <i>Theoretical and flight instruction for PG</i>	☐ Ovlaštenje pilota tandem na:
☐ Drugo / <i>Other (specify)</i>	☐ Drugo:
	(1) Posebno ovlaštenje za: (2) Uzlijetanje pomoću uređaja i sredstava za vuču

7. INSTRUKTORI LETENJA LSL / Flight instructors LSL				
Ime i prezime / <i>Name and surname</i>	Adresa / <i>Address</i>	Dozvola / <i>Licence</i>	Broj / <i>Number</i>	(FI) kvalifikacije <i>/ (FI) qualifications</i>
	Tel:			
	Tel:			
	Tel:			
	Tel:			
	Tel:			
	Tel:			

--	--	--	--	--

8. LSL ZA OSPOSOBLJAVANJE / *List of aeroplanes to be used for training*

Tip/klasa <i>Class of aeroplanes</i>	Registracija /Evidencija <i>Registration(s)</i>	Registrirani vlasnik <i>Registered Owner(s)</i>	Kategorije plovitbenosti <i>Airworthiness Categories</i>	Osiguranje zrakoplova i putnika <i>Details of aircraft insurance held</i>
			Važnost: Namjena:	Broj police: Važnost:

9. SMJEŠTAJ / *Accommodation*

Označeni i kotirani građevinski planovi, ili planovi arhitekta, mogu biti predati umjesto opisa zahtjevanog dolje.

Tip / Type	Lokacija, veličina i broj / location, size and number
Učionica	
Ured za instruktore osposobljavanja	
Soba za odmor učenika	
Sanitarni čvor	
Ured administrativnog osoblja	
Tlocrt prostora	

10. DODATNE INFORMACIJE / *Any additional information the Authority may require*

--

11. PREDATI PRIRUČNICI I OSTALA DOKUMENTACIJA / Proposed manuals and administration

Dokumenti /Documents	Priloženo (označiti)	Broj kopija
Priručnik za obuku / <i>Training manual</i>	☐	
Operativni priručnik / <i>Operations manual</i>	☐	
Uzorak zapisa sa osposobljavanja / <i>Training records</i>	☐	
Odobreni Priručnik za održavanje / MME, MOE	☐	
CV odgovornog rukovodioca	☐	
	☐	

12. IZJAVA PODNOSIOCA ZAHTJEVA / Statement

Izjavljujem da su sve informacije u ovom obrascu od (0) do (11) tačne i da će se obuka provoditi u skladu sa međunarodnim standardima i Zakonom o zrakoplovstvu BiH. Obavijestiću BHDCA o svim promjenama navedenih informacija.

I certify that all information provided in (0) to (11) above is correct and that training will be conducted in accordance with international standards and the Aviation Law of B&H.

Mjesto i datum / Place and Date: _____

Ime i prezime rukovodioca / Name and surname RF Manager: _____

Potpis rukovodioca / Signature of RF Manager : _____

MP/ Stamp

Dodatak 3.

SADRŽAJ OPERATIVNOG PRIRUČNIKA I PRIRUČNIKA ZA OBUKU

DIO PRVI – OPĆE ODREDBE

Član 1.

(Sadržaj Operativnog priručnika)

- (1) Operativni priručnik koji koristi BHDCA ili centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugo pravno lice koje BHDCA ovlasti za stručno osposobljavanje pilota LSL mora da sadrži sljedeće:
- a) Opšti dio;
 - b) Tehnika;
 - c) Rute i zone;
 - d) Obuka osoblja koje učestvuje u obuci;
 - e) Dodaci priručniku.

DIO DRUGI – DIJELOVI PRIRUČNIKA

Član 2.

(Vođenje i kontrola Operativnog priručnika)

- (1) U Operativnom priručniku u dijelu **Vođenje i kontrola** nalazi se
- a) sadržaj priručnika;
 - b) lista važećih stranica;
 - c) lista izmjena priručnika;
 - d) uvod, namjena priručnika;
 - e) izjava da je urađen u skladu sa važećim propisima i uvjetima za izdavanje odobrenja;
 - f) izjava da priručnik sadrži uputstva kojih se osoblje mora pridržavati u obavljanju svojih dužnosti;
 - g) popis i opis svih dijelova priručnika, kratak opis različitih dijelova, njihov sadržaj; namjena i primjena.

Član 3.

(Sistem dopuna i izmjena)

- (1) U **Sistemu dopuna i i izmjena** navodi se:
- a) distribucija i dostupnost priručnika;

- b) dopunjavanje i ažuriranje priručnika (uvjeti kada se izvodi, podaci o osobi/ma koje su odgovorne za izdavanje i unošenje izmjena i dopuna);
- c) izjava da se ne može mijenjati bez odobrenja ;
- d) popis i način označavanja stranica i njihov početak važnosti.

Član 4.

(Organiziranje organizacije za osposobljavanje)

(1) U **Organizovanju organizacije za osposobljavanje** navodi se:

- a) organizacijska struktura (administracija - funkcije i rukovodstvo);
- b) odgovorne osobe;
- c) odgovornosti i dužnosti rukovodećeg osoblja i osoblja koje učestvuje u obuci;
- d) uvjeti koje osoblje mora ispunjavati;
- e) disciplina kandidata na obuci i disciplinske mjere ;
- f) način i uvjeti promjene organizacije za osposobljavanja od strane kandidata na obuci;
- g) lista predavača i instruktora sa osnovnim podacima i funkcijama;
- h) prostorije i mjesta izvođenja obuke;
- i) sredstva i oprema za obuku;
- j) planovi obuke i raspored rada;
- k) operativna kontrola i nadzor;
- l) postupci i obaveze organizatora i izvođača obuke;
- m) dokumentacija i evidencija u vezi sa obukom (nabrojati i u prilogu priložiti izgled istih);
- n) osnovni načini praćenja, provjeravanja i ocjenjivanja;
- o) sadržaj dosijea kandidata na obuci (zahtjev za prijem na obuku, rješenje o prijemu ljekarsko uvjerenje, osiguranje, provjere učenika, itd. - priložiti izgled istih);
- p) sadržaj dosijea osoblja koje učestvuje u procesu obuke (instruktori, predavači i sl.);
- r) opterećenje učenika i instruktora za vrijeme provođenja teorijske i praktične (letačke) obuke u toku dana, mjeseca , godine;
- s) periodi odmora (učenika i instruktora);
- t) sigurnost (opće) – oprema, slušanje radioveze, opasnosti u letenju, udesi i nesreće (uključujući izvještaj);
- u) arhiviranje.

Član 5.
(Tehnika)

(1) U dijelu **Tehnika** navodi se:

- a) opis LSL;
- b) upravljanje LSL-om (uključujući ček-liste, ograničenja, održavanje);
- c) postupci u vanrednim situacijama.

Član 6.
(Rute i zone)

(1) U dijelu **Rute i zone** navodi se:

- a) planiranje letenja;
- b) meteo minimumi za instruktora i učenika;
- c) rute za obuku;
- d) zone (oblasti) letenja.

Član 7.
(Obuka osoblja koje učestvuje u obuci)

(1) U dijelu **Obuka osoblja koje učestvuje u obuci** navodi se:

- a) osobe koje su nadležne za provođenje standarda u obuci ;
- b) početna obuka za instruktore;
- c) obuka obnove znanja,
- d) provjera stručnosti.

DIO TREĆI – PRIRUČNIK ZA OBUKU

Član 8.
(Sadržaj priručnika za obuku)

(1) Priručnik za obuku koji koristi BHDCA ili centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja ili drugo pravno lice koje BHDCA ovlasti za stručno osposobljavanje pilota LSL mora da sadrži sljedeće:

- a) Plan obuke;
- b) Teorijska obuka;
- c) Praktična obuka;
- d) Dodaci priručniku.

Član 9.
(Sadržaj priručnika za obuku)

(1) U Planu obuke navodi se:

- a) sadržaj priručnika;
- b) lista važećih stranica;
- a) lista izmjena priručnika;
- b) uvod, namjena priručnika;
- c) cilj provođenja obuke (šta očekuje učenika kao rezultat obuke, ograničenja u obuci, nivo sticanja znanja i sposobnosti na kraju obuke);
- d) ulazni zahtjevi za početak obuke (godine starosti, zahtjevi u vezi sa stručnom spremom, poznavanje jezika, zdravstveni uvjeti);
- e) posebni zahtjevi BHDCA;
- f) priznavanje prethodnog iskustva prilikom dolaska na obuku;
- g) programi obuka (teorijski i praktični) po vrstama obuke;
- h) vremenski raspored programa obuke po po danima i nedjeljama za svaki program;
- i) ograničenja zbog loših vremenskih uvjeta;
- j) ograničenja programa u smislu maksimalnog naprezanja učenika po vremenu provedenom na obuci (letačko, teorijsko) po danu, nedjelji, mjesecu;
- k) maksimalan nalet u toku dana, maksimalan broj letova u danu ;
- l) periodi odmora;
- m) sadržaj dosijea učenika na obuci i odgovornosti u vezi s vođenjem istog;
- n) zahtjevi prije prvog samostalnog leta po vrstama obuke, način provjere i ispita po fazama obuke;
- r) izvještaji i liste provjera;
- s) postupak pripreme ispitnog materijala, tip pitanja i ocjenjivanje, potreban standard za ocjenu „položio“ ;
- t) postupak u slučaju da kandidat ne položi, dodatna obuka, itd. ;
- u) postupak za ponovno polaganje ispita;
- v) postupak promjene instruktora u toku obuke (na zahtjev kandidata ili zbog nekog drugog razloga), maksimalan broj promjena instruktora po učeniku;
- z) postupak u vezi sususpendiranja učenika sa obuke ;
- aa) disciplina u toku provođenja obuke i disciplinske mjere.

Član 10.
(Teorijska obuka)

(1) U dijelu Teorijska obuka navodi se:

- a) cilj i zadatak teorijske obuke;
- b) pregled predmeta teorijske obuke sa brojem i dužinom trajanja nastavnih sati;
- c) izvedbeni plan teorijske obuke po predmetima i temama u okviru predmeta sa ukupnim vremenom predavanja (sati i dana), izvođač, nastavni oblik i metode i nastavna sredstva koja se koriste u obuci, mjesto izvođenja, nastavna pitanjima s ciljevima i zadacima obuke, standardi usvajanja teme;
- d) praćenje nivoa usvojenosti nastavnih tema;
- e) provjera znanja i standardi u ocjenjivanju.

Član 11.
(Praktična obuka)

(1) U dijelu Praktična obuka navodi se:

- a) cilj i zadatak praktične obuke;
- b) pregled vježbi na zemlji i u zraku (sa brojem letova i satima);
- c) izvedbeni plan praktične obuke po vježbama (letovi):
 - 1) nalet (duplo ili samostalno);
 - 2) broj letova;
 - 3) ukupno vrijeme trajanja leta (vježbe);
 - 4) zadatak vježbe;
 - 5) elementi vježbe;
 - 6) priprema leta;
 - 7) način izvršenja vježbe;
 - 8) standard usvajanja vježbe.
- d) praćenje nivoa usvojenosti elemenata praktične obuke;
- e) provjera znanja, vještine, ispiti i standardi u ocjenjivanju.

Dodatak 4.

UVJETI KOJE TREBA DA ISPUNJAVA ŠKOLSKI CENTAR ILI NEKO DRUGO PRAVNO LICE KOJE IZDAJE, PRODUŽAVA ILI OBNAVLJA POTVRDU/OVLAŠTENJE PILOTA ZA SLOBODNO LETENJE

(1) Sa stajališta infrastrukturnih uvjeta školski centar ili neko drugo pravno lice, koje ima namjeru da sprovodi postupke izdavanja i produžavanja potvrda o obučenosti

zrakoplovnom osoblju koje posredno utiče na sigurnost zračne plovidbe, treba da zadovolji minimalne uvjete u pogledu uredskog prostora u kome će se voditi administrativni dio procesa izadavanja ili produžavanja potvrda o obučenosti, te prostora za smještaj arhivske građe nastale tokom vođenja administrativnih postupaka, čuvanja registra o izdatim potvrdama o obučenosti i protokola o evidenciji podnesenih administrativnih postupaka. A ovo podrazumijeva sljedeće:

- a) Ured (prostor definiran kao posebna prostorna jedinica) sa radnim stolom, računarom, telefonom, faksom (internetom - opciono) i štampačem, sa pristupom određenom mokrom čvoru (broj radnih stolova je odgovarajući broju izvršilaca koji se planira za sprovođenje svih aktivnosti po pitanju rada na administrativnim predmetima);
- b) Osiguran adekvatan uredski pribor za rad na administrativnim predmetima (spajalice, korektor, olovke...);
- c) Arhivski prostor sa odgovarajućom sredinom za čuvanje dokumentacije nastale u toku vođenja administrativnih i drugih dokumenata.

(2) Sa stajališta procesnih uvjeta, školski centar ili neko drugo pravno lice mora propisati svoju organizacionu strukturu koju namjerava uspostaviti s ciljem osiguranja neovisnosti i profesionalnosti u postupku rada na administrativnim postupcima izadavanja i produžavanja potvrda o obučenosti. To podrazumijeva izradu organizacionog priručnika koji u svom sastavu treba da ima detaljno opisano sljedeće:

- a) opis aktivnosti i ciljeva organizacije sa izjavom odgovornog lica organizacije o obavezi postupanja u skladu sa odobrenim organizacionom priručnikom;
- b) organizacionu šemu sa jasno definiranim uvjetima pravima i obavezama (odgovornostima) za svako izvršno mjesto planirano u organizaciji;
- c) opis postupaka koji se vode u okviru organizacije s ciljem izdavanja, odnosno produžavanja potvrde o obučenosti sa određenim ovlaštenjima, kao i izjava da se ni jedno lice ne nalazi u sukobu interesa u toku administrativnog postupka, odnosno sprovođenja teorijskog i praktičnog dijela ispita;
- d) opis administrativnog toka predmeta od momenta podnošenja zahtjeva za izdavanje ili produžavanje potvrde o obučenosti do momenta izdavanja (produženja) potvrde o obučenosti, odnosno do odbijanja zahtjeva za izdavanje ili produžavanje potvrde o obučenosti;
- e) opis svakog pojedinačnog postupka navedenog u administrativnom toku vođenja predmeta sa jasno definiranim uvjetima (ili referencama iz adekvatnog pravilnika koje definiraju uvjete) s ciljem izdavanja, odnosno produžavanja potvrde o obučenosti sa određenim ovlaštenjima;
- f) opis načina arhiviranja i perioda čuvanja dokumentacije, kao i način uništavanja dokumentacije iz arhive nakon isteka roka čuvanja dokumentacije.

(3) Sa stajališta stručnih uvjeta, školski centar ili neko drugo pravno lice, mora imati definirane uvjete koje mora ispuniti angažiranjem adekvatnih ovlaštenih lica kojim školski centar ili neko drugo pravno lice osigurava potreban nivo kompetencije tokom sprovođenja stručnih provjera kandidata za izdavanje, odnosno produžavanje potvrda o obučenosti i odgovarajućih ovlaštenja. Ova lica ne smiju biti involvirana u proces obuke kandidata za izdavanje, odnosno produžavanje potvrda o obučenosti i odgovarajućih ovlaštenja. Školski centar ili neko drugo pravno lice je dužno formirati listu stručnjaka u skladu sa definiranim uvjetima za svako stručno lice, definirati oblast u kojoj će stručno lice biti angažirano i formirati dosije iz koga je vidljiva kompetencija stručnog lica za definiranu oblast u kojoj se koristi.

- (4) Sa stajališta nadzornih uvjeta, školski centar ili neko drugo pravno lice mora odrediti uvjete za lice koje će u definiranim terminima izvršiti kontrolu usklađenosti određenog broja sprovedenih administrativnih postupaka sa organizacionim priručnikom, te dati preporuke nakon izvršenog pregleda. Po definiranju uvjeta, školski centar ili neko drugo pravno lice je dužno imenovati lice u skladu sa definiranim uvjetima. Također, u dijelu organizacionog priručnika koji opisuje nadzor, potrebno je da stoji izjava odgovornog lica organizacije kojom se prihvata stručni nadzor i inspekcija od strane BHDCA za poslove koja sprovodi školski centar ili neko drugo pravno lice, te raspored i dinamika koju planira BHDCA.

Dodatak 5.
SADRŽAJ POTVRDE O OBUČENOSTI PILOTA JEDRILICE

Država izdavanja potvrde/State of issue

Broj potvrde /Licence number :

Potpis imaoaca /Signature of holder:

Prezime i ime imaoaca / Last and first name of holder:

Datum i mjesto rođenja /Date and place of birth:

Adresa /Address:

Državljanstvo/ Nationality:

Nadležni organ koji izdaje dozvolu / Issuing Authority:

Potpis ovlaštene osobe i datum izdavanja:
 Signature of issuing officer and date:

Pečat nadležnog organa/Stamp of issuing authority:

XII Naziv potvrde, datum prvog izdavanja i kod države:
 Titles of licences, date of initial issue and country code:

Ovlaštenja iz dozvole će se moći provoditi samo ako imalac dozvole posjeduje važeće ljekarsko uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti.

The privileges of the licence shall be exercised only if the holder has a valid medical certificate of the required privilege.

Primjedbe/ Remarks:

Ovlaštenja kojima se produžava važenje
 Ratings to be revalidated

Vrsta LSL Class	Datum izavanja Date of issue	Potpis i pečat Signature and stamp
Zmaj bez motora Hang glider (HG)		
Paragljajder Paraglider (PG)		

Ovlaštenje instruktora letenja / Flight Instructor

Zmaj bez motora Hang glider (FI HG)		
Paragljajder Paraglider (FI PG)		

Ovlaštenja kojima se produžava važenje
 Ratings to be revalidated

Ostala ovlaštenja Other endorsement	Datum izavanja Date of issue	Potpis i pečat Signature and stamp
Pilot tandem zmaj bez motora (PT HG) Tandem HG pilot		
Pilot tandem paragljajdera (PT PG) Tandem PG pilot		
Probni pilot zmaj bez motora (PP HG) HG Test pilot		
Probni pilot paragljajdera (PP PG) PGL Test pilot		

Posebna ovlaštenja / Special endorsement

Akrobatsko letenje (AF)		
Rukovanje uređajima i sredstvima za vuču (RUV)		

XII. Produžavanje ovlaštenja /Revalidation of ratings

XII Produžavanje ovlaštenja /Revalidation of ratings

*Skraćenice koje se koriste u ovoj dozvoli
Abbreviations used in this licence*

Ovlaštenje Rating	Vrijedi od Valid from	Vrijedi do Valid until	Potpis i pečat Signature and stamp	Ovlaštenje Rating	Vrijedi od Valid from	Vrijedi do Valid until	Potpis i pečat Signature and stamp

(LSL) Letjelice za slobodno letenje

(RUV) Rukovanje uređajima i sredstvima za vuču

(FI) Instruktor letenja/ Flight Instructor

(PT) Pilot tandema / Tandem pilot

(TP) Probni pilot / Test pilot

(AF) Akrobatsko letenje

(PG) Paragladjer/ Paraglider

(HG) Zmaj bez motora/ Hang Glider

Bosna i Hercegovina

Ministarstvo komunikacija i prometa

DIREKCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

Bosnia and Herzegovina
Ministry of Communications and Transport
DIRECTORATE OF CIVIL AVIATION

POTVRDA O OBUČENOSTI PILOTA
LETJELICE ZA SLOBODNO LETENJE

HANG GLIDER - PARAGLIDER PILOT
CERTIFICATE